

масштабних питань на кшталт відбудови поруйнованих у роки війни населених пунктів тощо.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Горбачева Н.Г. Дореволюционная историография земского самоуправления в России / Н.Г. Горбачева // Вестник Пермского университета. – Серия История. – Вып. 7 (23). – 2008.
2. Корнаухова Н.В. Концепция местного самоуправления В.П. Безобразова. /Н.В. Корнаухова // Вестник ТГУ. – Вып. 10 (78). – 2009.
3. Коробейников В. Земство как форма управления делами общества и государства / В.Коробейников // Проблемы теории и практики управления. - 2000. – №1.
4. Моисеева Т.М. Земська реформа та соціальна діяльність земств / Т.М. Моисеева // Інтелігенція і влада. – 2004. – Вип. 3.
5. Старушенко О.А. Взаємодія елементів системи місцевого управління в українських губерніях Російської імперії у II половині XIX ст. / О.А. Старушенко // Держава та регіони. Серія: Державне управління: науково-виробничий журнал. - 2011. - №4.

***Яременко Олександр, Панасюк Анастасія* ДІЯЛЬНІСТЬ ЗЕМСТВ У СФЕРІ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Друга половина XIX ст., в історії Російської імперії характеризується великими суспільно – економічними і політичними зрушеннями. Після скасування кріпацтва царським урядом була проведена низка реформ, в тому числі і земська реформа. 1 січня 1864 р., Олександр II затвердив Положення про земські установи, що передбачало послідовний розвиток місцевого самоврядування. Дана реформа передбачала зміни в медичній системі Російської імперії. Згідно Положення в губерніях запроваджувалися нові типи медичної служби:

1) повітовий урядовий лікар запрошувався, за особливу винагороду від земства, об'їжджати у встановлений термін повіт та контролювати діяльність сільських земських фельдшерів, які в кількості 5-15 осіб знаходились в головних пунктах повіту і отримували в невеликій кількості ліки для безкоштовної роздачі хворим; міська лікарня доручалась для завідування тому ж лікарю;

2) за тією ж метою міг бути запрошений особливий земський лікар, або йому доручалось лише завідування міською лікарнею, а роз'їзди здійснювались повітовим лікарем;

3) запрошувалось декілька земських лікарів для різних частин повіту, з яких один завідував міською лікарнею, а інші (1-2) або мешкали в місті і роз'їжджали по своїх дільницях, або оселялись в центрі дільниць, приймаючи хворих, та контролювали фельдшерів;

4) система окремих лікарських дільниць починає міцніти, лікарі розміщуються в різних частинах повіту і біля них виникають маленькі земські лікарні або так звані приймальні покої; кількість фельдшерських самостійних пунктів зменшується, вони залишаються як допоміжний засіб у віддалених кутках дільниці; роз'їзди лікарів ще великі і вважаються серйозною проявою їхньої корисної діяльності;

5) за наполяганням лікарів та їх з'їзді в і доказ користі так званої стаціонарної системи, кількість лікарських дільниць збільшується до

4-5 та більше на повіт; самостійна діяльність фельдшерів зменшується; кількість та розміри сільських лікарень збільшуються, запрошуються особливі лікарі для діяльності переважно санітарної, створюються повітові лікарські ради для завідування медичною частиною і т. ін...[1].

Земські губернії, досить довгий час користувалися роз'їзною системою медичного обслуговування. Готових зразків організації сільської медицини не було ні в Росії, ні в Європі, і деяких прогресивно налаштованих лікарів вважало цю задачу справою далекого майбутнього[1].

Що ж стосується медицини у період створення земств на Поділлі. Медична спадщина, одержана земствами, скрізь була невеликою: в містах – це комплекс богоділень, лікарень, шпиталів, в повітах – невеликі лікарні без амбулаторного прийому, без організації лікування вдома, скрізь платні й призначені переважно для «казенних» людей: військових, дрібних чиновників, арештантів, бродяг. Для місцевого населення лікарня майже не відводила місця. Колишні поміщицькі селяни, яких було більше половини населення, при заснуванні земства майже зовсім були позбавлені медичної допомоги. Так звані державні селяни обслуговувалися з 1851 року окружною медициною відомствами державного майна. В південній частині України, заселеній колоністами, іноді були свої невеличкі лікарні. Всього по губерніях була зовсім невелика кількість богоділень і лікарень. Отже, на початку утворення земств розвиток медичної справи знаходився на дуже низькому рівні, кількість лікарень була незначною, населення не отримувало належної медичної допомоги [1].

Повітові земства спочатку йшли по етапах колишньої окружної медицини відомства державного майна; у великих селах залишилися фельдшери, які обходили населені пункти відведеної їм ділянки, а для інструктування їх та контролю – лікарі, які періодично об'їжджали свої повіти. В доземський час окружний лікар обслуговував два-три повіти. Земства почали запрошувати здебільшого по два лікарі на повіт, розбиваючи повіт на ділянки. Лікар повинен був об'їжджати селища по одному-два рази на місяць для контролю і керівництва фельдшерами. Під час об'їздів він безпосередньо обслуговував хворих, відібраних фельдшерами та виявлених ним самим [3].

Окремої амбулаторії лікар не мав, жив найчастіше в місті. Знайти лікаря в потрібний час було важко, він постійно був у роз'їздах. Така праця, коли доводилося весь час бути в поїздах, не задовольняла лікарів, і ділянки тривалий час залишалися вакантними.

У подальшому почали створювати амбулаторії для приймання хворих. Але ще багато років лікарські амбулаторії часто залишалися у відомстві фельдшерів, тому що лікарі, як і раніше, роз'їжджали по ділянки [2].

Тому розвиток земської медицини відбувався в напрямі від роз'їздної медицини до стаціонарної, через проміжний тип – мішану, з улаштуванням амбулаторій, збільшенням кількості лікарських

дільниць, застосуванням лікарень у селищах, прагненням до поліпшення їх благоустрою.

По мірі розвитку лікувальних закладів дуже скоро виявилось прагнення до поліпшення справи шляхом організації лікарського персоналу у вигляді губернських з'їздів, повітових лікарських рад, повітових санітарних лікарів.

Передові земські медичні діячі бачили всі недоліки роз'їздної системи медичної допомоги, повільне зростання кількості лікарів, – але кращих варіантів не було. Не було таких варіантів ні в Росії, ні за кордоном, де панував приватно-практикуючий лікар.

Велике значення у розвитку земської медицини мали губернські з'їзди. Губернські з'їзди лікарів носили переважно місцеве значення. Таврійська губернія однією з перших почала скликати з'їзди лікарів у 1873 році. В Херсонській губернії перший з'їзд відбувся в 1874, а в Катеринославській – у 1883 році. На всіх цих з'їздах основним було питання про будову і характер земської медицини.

Земська медицина в різних губерніях Російської імперії створювалася в різний час і неоднаково. Місцеві особливості накладали на земську медичну діяльність свій відтінок.

На Півдні України провідне становище в розвитку земської медицини відразу зайняло Херсонське губернське земство, проте потрібно зазначити, що земська медицина у Подільській губернії була запроваджена лише у 1903-1904 рр., і тому порівняно із Херсонською губернією переживала не найкращі часи. У Херсонській губернії губернська санітарна організація була на рівні з найбільш передовою в Росії – Московською – і досягла значних успіхів.

Таким чином, залежно від різних історичних умов розвитку, на українських землях земська медицина виникла і розвивалася по-різному у деяких губерніях [2].

Земства виділяли на утримання медицини незначні кошти, намагаючись покрити затрати на надання медичної допомоги за рахунок самого селянства (спеціальні медичні побори, плата за поради). Основні витрати земств (80-85 %) йшли на утримання земських установ, на медицину витрачалося 8 % земських коштів.

А витрати держави на народну освіту, медицину складали менше 1/10 державного бюджету. І тому уряд виконання земствами місцевих господарсько-адміністративних функцій розглядав не як право, а як обов'язок.

Таким чином, у другій половині XIX століття в Російській імперії проведено прогресивні реформи, серед яких була земська. Земська реформа торкнулася і Подільської губернії. Вона заклала основи організації місцевого самоуправління у вигляді земств. Однією з функцій земств була організація медичної справи. Діяльність земських установ у багатьох галузях приносила вагомий результат, і їх роль у соціально-політичному та економічному житті країни з кожним роком зростала. Безпечні успіхи земства мали саме в соціальній сфері. За час свого існування земство поставило цю справу на такий високий щабель, на який тільки могло поставити при матеріальних та інших своїх можливостях.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Труды Подольского губернского статистического комитета. Ч.2. Гигиенические очерки Подольской губернии. Составил Иосиф Ролле (действит. член). - Каменец-Подольск, 1869
2. Предписание Подольского губернского управления по Врачебному управлению от 24 ноября 1870 г. №2645 Винницкому уездному полицейскому управлению об объявлении Н. И. Пирогову распоряжения об устройстве аптеки в имении; Экспонат Національного музею-садиби М. І. Пирогова №15522.
3. Лекарев Л.Г. Развитие охорони здоров'я у Подільській губернії - Вінницькій області (1796-1957 рр.) //Матер. до історії розвитку охорони здоров'я на Україні /ред. Дупленка К.Ф. - К., 1957
4. Лекарев Л.Г. Основные этапы развития здравоохранения в Подольской губернии – Винн.обл.: дисс. д.м.н.- Винница Киев, 1949.

Більська Анна

ДО ІСТОРІЇ ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ У СМТ. ТУРБІВ НА ВІННИЧИНІ

Турбів великий населений пункт, у якому багато підприємств, установ та організацій. Початок їх діяльності припадає на XIX–поч. XX ст. У XIX ст. у Турбові був завод пива, який належав Катерині Павлівні Поповій. Якісне і смачне пиво розливали у пляшки, а саме зеленого та коричневого скла, які були замовленні на Бердичівському склозаводі, і мали наклейку: «Бердичівський склозавод. Турбівський пивоварений». У 1862 р. був заснований у Турбові винокуренно-горілчаний завод. Поруч було збудовано погріб, для зберігання готового продукту. Також працював цегельний завод. У 1930 р. завод було перетворено у промколгосп «Будівельник», у якому виготовляли не лише цеглу, а й колодязні цебрини. Наприкінці XIX ст. у Турбові працювали такі підприємства, як круп'яно-вальцевий водяний млин, який був збудований на лівому березі річки. За розповідями він сягав 100 м висоти, і мав кілька поверхів. Цей вид підприємницької діяльності у 1922-1928 рр., користувався чималою популярністю, тому, що борошно з турбівського млина розсипали у мішки вагою 25 кг і відправляли в Москву. У 1966 р. після грози, яка пройшла весною, млин обвалився в річку... [3, с. 22-25].

Турбівська загальноосвітня школа №2. Перша школа в Турбові, була відкрита 2 травня 1840 р. при Дмитрівській парафіяльній церкві. Будинок зберігся лише ззовні, а в середині багато разів перебудовувався. Його використовували під дитячий садок, бібліотеку та інше. Уроки розпочиналися о 8 годині ранку, тривали до 15-17 години. У школі на 1847 р. навчалося лише 4 хлопчики. На початку XX ст., завдяки земству, школа стала двокласною (в ній було 5 класів). До Другої світової війни була названа середньою школою №2. 20 липня 1941 р. німецькі війська окупували Турбів. У приміщенні школи знаходилася німецька конюшня. Зі слів Черниш Г. Ф.: «Коли діти прийшли до школи 1 вересня 1941 р., але посіпаки не дали провести уроків». Також існувала «лісова школа» та, що була розміщена у ветеринарному пункті. В цій школі навчалися учні 1-3 класів, яким було далеко ходити до «великої школи». Кредом педагогічного колективу було: справедлива вимогливість, тактовне